Fact, Opinion or Fake? – Do you know who wrote it? Indirect questions and the language of evidence

Fakt, opinia czy fake? – pytania pośrednie i język dowodów

I. INFORMACJE ORGANIZACYJNE

Imię i nazwisko prowadzącego	*student / praktykant / nauczyciel*
Szkoła / placówka	*rodzaj i nazwa*
Nauczyciel-opiekun praktyk	
Klasa / grupa	..... liczba uczniów: .....
Data i godzina	..... liczba godzin dydaktycznych: **1** (45 min)
Podręcznik / program nauczania	*jeśli lekcja do niego nawiązuje*
Przedmiot	język angielski
Temat lekcji	**Fact, Opinion or Fake? – Do you know who wrote it? Indirect questions and the language of evidence** *Fakt, opinia czy fake? – pytania pośrednie i język dowodów*
Etap edukacyjny	liceum ogólnokształcące i technikum, klasa II–III (kontynuacja języka ze szkoły podstawowej); podstawa programowa – wariant III.1.P
Rodzaj lekcji	☐ wprowadzająca ☒ utrwalająca ☒ ćwiczeniowa ☐ powtórzeniowa ☐ sprawdzająca

II. ZAŁOŻENIA LEKCJI

Miejsce lekcji w cyklu	Lekcja należy do działu „Nauka i technika / media". Uczniowie znają szyk pytań z *do / does / did*; tu poznają lub powtarzają pytania pośrednie i zwroty do wyrażania opinii i powoływania się na dowody. Na następnej lekcji: rozprawka „za i przeciw" o mediach społecznościowych, w której przydadzą się te same zwroty.
Wiadomości i umiejętności wstępne	Uczeń tworzy pytania z *wh-* w czasach Present Simple, Past Simple i Present Perfect, zna podstawowe słownictwo dotyczące internetu (*post, share, headline, source, account*) i zwroty *I think / I don't think*.

Konspekt: Igor Zadrużyński · zadruzynski.com · licencja CC BY-NC 4.0 – wolno kopiować i zmieniać do użytku niekomercyjnego z podaniem autora · Fact, Opinion or Fake? – Do you know who wrote it? Indirect questions and the language of evidence

Podstawa programowa – wymagania	• I.12 – nauka i technika: technologie informacyjno-komunikacyjne, ich szanse i zagrożenia; I.14 – państwo i społeczeństwo: problemy współczesnego świata • II.5 – uczeń znajduje w wypowiedzi określone informacje (reportaż o sprawdzaniu plotki) • III.2 – określa intencje nadawcy tekstu; III.7 – wyciąga wnioski; III.8 – odróżnia informacje o faktach od opinii • IV.6 – wyraża i uzasadnia opinie; IV.9 – wyraża pewność, przypuszczenia i wątpliwości • VI.3 – uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; VI.4 – wyraża opinie, zgadza się lub nie zgadza, wyraża wątpliwość; VI.14 – stosuje formy grzecznościowe • XII – korzysta ze źródeł informacji w języku obcym; XI – współdziała w grupie *Rozporządzenie MEN z 30 stycznia 2018 r. (Dz.U. 2018 poz. 467 z późn. zm., zmiany od 1.09.2024: Dz.U. 2024 poz. 1019), język obcy nowożytny, wariant III.1.P.*
Cel ogólny	Krytyczne czytanie krótkich tekstów z internetu i grzeczne dopytywanie o źródła pytaniami pośrednimi.
Cele operacyjne	Po lekcji uczeń / uczennica: 1. zakwalifikuje sześć krótkich wpisów jako fakt, opinię, przesadzony nagłówek, informację bez kontekstu albo fake i wskaże sygnały w języku tekstu, 2. wyszuka w nagraniu kolejne kroki sprawdzania plotki, 3. użyje zwrotów *In my opinion, According to…, It seems that…, The evidence suggests…, There's no evidence that…*, 4. zamieni pytania bezpośrednie na pośrednie, zachowując szyk zdania oznajmującego i bez *do / does / did*, 5. ustali w parze, czy wpis jest wiarygodny, zadając co najmniej trzy pytania pośrednie, i sformułuje po angielsku zasadę *Think before you share*.
Cel w języku ucznia	Dziś nauczę się sprawdzać, czy informacji z internetu można wierzyć – i grzecznie pytać po angielsku, skąd ona pochodzi.
Kryteria sukcesu (NaCoBeZU)	Będę wiedzieć, że osiągnąłem / osiągnęłam cel, gdy: • umiem powiedzieć, czy zdanie to fakt, czy opinia, i po czym to poznaję, • mówię *Do you know where the photo **came** from?*, a nie *where did the photo come*, • powołuję się na dowody: *According to…, The evidence suggests…*, • umiem podać jedną zasadę: co sprawdzić, zanim coś udostępnię.
Sprawności	czytanie krytyczne (fakt / opinia), słuchanie, mówienie (interakcja – luka informacyjna), krótka forma pisemna; pytania pośrednie, wyrażanie opinii i powoływanie się na dowody
Kompetencje kluczowe	• cyfrowe – krytyczna ocena informacji w sieci, odpowiedzialne udostępnianie treści, • w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – odróżnianie faktów od opinii, ocena wiarygodności źródła, • obywatelskie – rozumienie roli rzetelnej informacji w życiu społecznym, • w zakresie wielojęzyczności – pytania pośrednie, grzeczny rejestr.

Metody nauczania	podejście komunikacyjne; czytanie krytyczne (klasyfikacja tekstów, wyszukiwanie sygnałów); praca z nagraniem; odkrywanie reguły na przykładach (pytanie bezpośrednie → pośrednie); luka informacyjna (*information gap*); praca twórcza w parach (lista zasad); elementy oceniania kształtującego (cel w języku ucznia, NaCoBeZU, bilet wyjścia, samoocena „światłami").
Formy pracy	☒ indywidualna ☒ w parach ☐ grupowa ☒ zbiorowa
Środki dydaktyczne	• nagranie MP3 – dziennikarz lokalnego radia sprawdza plotkę (ok. 1 min) i głośnik, • prezentacja (PDF, 10 slajdów) i rzutnik albo tablica interaktywna, • karta pracy z sześcioma wpisami (1 na ucznia), karty źródeł A i B (1 zestaw na parę, rozcięte), bilety wyjścia, • duży arkusz papieru albo tablica na listę *Think before you share*, minutnik.
Organizacja przestrzeni	Ławki w parach. Na lukę informacyjną uczniowie siedzą tak, żeby nie widzieć karty partnera (odwrócone krzesło albo karta za piórnikiem). Listę zasad zbieramy na tablicy albo na dużym arkuszu, który może potem zawisnąć w sali.
Dostosowania i indywidualizacja	• **Dysleksja:** wpisy są krótkie, każdy w osobnej ramce; sygnały manipulacji (wielkie litery, wykrzykniki) uczniowie zakreślają kolorem zamiast je przepisywać; nagranie można puścić trzeci raz. • **ADHD i trudności z koncentracją:** zadanie 1 robimy „na czas" (4 minuty, minutnik), a klasyfikację można pokazywać kartkami z literami F / O / E / M / FK. • **Uczeń, któremu idzie wolniej:** w zadaniu 4 podkreślone słowo pytające i podmiot; w luce informacyjnej gotowe początki pytań na slajdzie 7. • **Uczeń zdolny:** dopisuje do każdego wpisu pytanie, które warto zadać, w formie *I wonder whether…*; w zasadach używa trybu warunkowego (*If a post makes you angry, wait before you share it.*). • **Wrażliwe tematy:** wpisy celowo nie dotyczą polityki, zdrowia ani prawdziwych osób; jeśli uczniowie przyniosą własne przykłady, nauczyciel kieruje rozmowę na sygnały w języku, a nie na spór o treść.

III. PRZEBIEG LEKCJI

Etap · czas · cel	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	Formy · środki	Sprawdzenie / uwagi
1. Powitanie, cel lekcji, „udostępnij, zanim usuną" 5 min · 0–5 *Wprowadzenie w temat, aktywizacja doświadczeń uczniów, podanie celu i kryteriów sukcesu.*	Wita klasę, sprawdza obecność. Pokazuje slajd 2: nagłówek wielkimi literami *BREAKING: SCHOOL HOLIDAYS CANCELLED! Share before it's deleted!!!* Pyta: *Would you share it? Why? Why not? What would you check first?* Zapisuje pomysły uczniów na tablicy. Pokazuje slajd 1 z celem i kryteriami.	Odpowiadają, czy by udostępnili wpis, i mówią, co by sprawdzili (*I'd check who wrote it.*).	zbiorowa; slajdy 1–2, tablica	Nauczyciel słucha, jak uczniowie pytają o źródło – czy pojawia się szyk pytający w pytaniach pośrednich (diagnoza).

Etap · czas · cel	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	Formy · środki	Sprawdzenie / uwagi
2. Czytanie: sześć wpisów **8 min · 5–13** *Odróżnianie faktu od opinii i manipulacji; wyszukiwanie sygnałów w języku tekstu.*	Rozdaje karty pracy, objaśnia pięć kategorii (slajd 3: *fact, opinion, exaggerated headline, missing context, fake*). Daje 4 minuty na zadanie 1 (minutnik). Sprawdza na forum: przy każdym wpisie prosi o sygnał w tekście (*Which words show it's an opinion?*). Pokazuje odpowiedzi (slajd 4).	Czytają wpisy, wpisują literę kategorii i podkreślają sygnały (*boring, don't waste your money* – opinia; brak źródła, wielkie litery – fake). Uzasadniają odpowiedzi.	indywidualna, zbiorowa; karta pracy (zad. 1), slajdy 3–4, minutnik	Klasyfikacja z uzasadnieniem; zwłaszcza różnica między przesadzonym nagłówkiem a fake'iem.
3. Słuchanie: jak sprawdzić plotkę **6 min · 13–19** *Rozumienie ze słuchu szczegółów; strategia sprawdzania informacji; zwroty dowodu i przypuszczenia w kontekście.*	Pokazuje slajd 5: dziennikarz Riverford Radio sprawdza plotkę o zamknięciu biblioteki. Prosi o przeczytanie zdań w zadaniu 2. Odtwarza nagranie dwa razy, sprawdza. Pyta: *What questions did he ask?* i zapisuje na tablicy dwa pytania pośrednie z nagrania.	Słuchają, zaznaczają P/F, podają pytania, które zadał dziennikarz.	indywidualna, zbiorowa; nagranie, karta pracy (zad. 2), slajd 5, tablica	Odpowiedzi P/F; uczniowie potrafią powtórzyć pytania pośrednie z nagrania.
4. Język: opinie, dowody i pytania pośrednie **8 min · 19–27** *Zwroty do wyrażania opinii i powoływania się na dowody; budowa pytań pośrednich.*	Pokazuje slajd 6 (zwroty). Daje 2 minuty na zadanie 3. Pod pytaniami z nagrania zapisuje ich wersje bezpośrednie i pyta: *What's different?* (szyk, brak *did*, *if / whether*). Pokazuje regułę (slajd 7). Daje 3 minuty na zadanie 4, sprawdza na forum.	Uzupełniają zadanie 3, porównują pytania bezpośrednie i pośrednie, formułują regułę, przekształcają sześć pytań w zadaniu 4.	indywidualna, zbiorowa; karta pracy (zad. 3–4), slajdy 6–7, tablica	Odpowiedzi w zadaniach 3–4; szczególnie zdania 2, 4 i 6 (strona bierna, *did*, *if / whether*).
5. Luka informacyjna: zapytaj źródło **10 min · 27–37** *Zadawanie pytań pośrednich w rozmowie; ocena wiarygodności na podstawie uzyskanych informacji.*	Rozdaje karty źródeł: osoba A ma informacje o wpisach 3 i 4, osoba B – o wpisach 2 i 5. Zasady (slajd 8): każdy pyta o wpisy, o których nic nie wie, tylko pytaniami pośrednimi; karty się nie pokazuje. Minutnik: 2 × 4 minuty. Krąży po klasie, notuje błędy. Na koniec pyta dwie pary: *So, is post 3 true? Why?*	Zadają pytania pośrednie (*Could you tell me how many students took part?*), odpowiadają na podstawie karty, notują w tabeli zadania 5 i wydają werdykt: *It seems that…, The evidence suggests…*	w parach, zbiorowa; karty źródeł A i B, karta pracy (zad. 5), slajd 8, minutnik	Werdykty par z uzasadnieniem; obserwacja szyku pytań pośrednich.
6. Think before you share, podsumowanie **8 min · 37–45** *Tworzenie krótkiego tekstu (zasady); samoocena; informacja dla nauczyciela.*	Prosi pary o napisanie trzech zasad *Think before you share* (zad. 6, 3 min; slajd 9 z przykładem). Zbiera po jednej zasadzie od każdej pary na tablicy lub arkuszu, klasa wybiera pięć najlepszych. Rozdaje bilety wyjścia, wraca do kryteriów sukcesu, zadaje pracę domową (slajd 10).	Piszą zasady (*Check who wrote it. Ask yourself if there is a source. If a post makes you angry, wait.*), dyktują je, głosują. Piszą bilet wyjścia, oceniają się „światłami".	w parach, zbiorowa, indywidualna; karta pracy (zad. 6), arkusz / tablica, bilety wyjścia, slajdy 9–10	Zasady po angielsku (tryb rozkazujący, pytania pośrednie); bilety wyjścia.
Razem: 45 min				

Gdy zabraknie czasu: w luce informacyjnej każda para sprawdza tylko jeden wpis, a listę zasad tworzy cała klasa na tablicy (każda para dyktuje jedną zasadę). **Gdy zostanie czas:** „*Make it fake*" – pary przerabiają prawdziwe, nudne zdanie (*The school canteen will serve pasta on Friday.*) na nagłówek-pułapkę z wielkimi literami i „*Share now!*", a inna para wskazuje sygnały manipulacji.

IV. PRZEWIDYWANE TRUDNOŚCI I SPOSOBY ZARADCZE

Typowy błąd	Poprawnie	Co robić
✕ Do you know where is the source?	✓ **Do you know where the source is?**	Najczęstszy błąd lekcji. Po *Do you know / Could you tell me* – szyk zdania oznajmującego: podmiot, potem czasownik.
✕ Could you tell me when did it happen?	✓ **Could you tell me when it happened?**	W pytaniu pośrednim znika *do / does / did*, a czas przechodzi na czasownik: *did happen → happened*.
✕ I wonder is it true.	✓ **I wonder if / whether it is true.**	Pytanie tak / nie łączymy przez *if* albo *whether* – polskie „czy”.
✕ According to me, it's fake.	✓ **In my opinion, it's fake.**	*According to* odsyła do cudzego źródła (*according to the BBC*), nie do własnego zdania.
✕ There are many evidences. / an evidence	✓ **There is a lot of evidence. / a piece of evidence**	*evidence* i *information* są niepoliczalne: bez *-s* i bez *a*.
✕ It seems me that it's true.	✓ **It seems (to me) that it's true.**	Polskie „wydaje mi się” podsuwa *seems me*. Po angielsku: *It seems (to me) that…* albo *I think…*

V. OCENIANIE, INFORMACJA ZWROTNA, EWALUACJA

Monitorowanie postępów	Uzasadnienia w zadaniu 1 (sygnały w tekście), odpowiedzi w zadaniach 2–4, obserwacja luki informacyjnej (szyk pytań pośrednich), werdykty par.
Informacja zwrotna	Ustna w czasie zadań kontrolowanych; w rozmowach odroczona korekta błędów na tablicy (bez nazwisk). Do biletów wyjścia na następnej lekcji: „co już umiesz, co poprawić”.
Sposób podsumowania	Lista *Think before you share* i bilet wyjścia; samoocena „światłami”.
Ewaluacja lekcji przez uczniów	Pytanie na bilecie wyjścia: *Will you check posts differently now? How?* i zestawienie „świateł”.
Ocenianie	Lekcja bez stopni (ocenianie kształtujące). Pracę domową A można ocenić według kryteriów podanych z góry (trafność analizy, pytania pośrednie, zwroty dowodu).
Praca domowa	Do wyboru: **A.** Znajdź po angielsku jeden nagłówek, który wydaje ci się przesadzony albo niepełny (bez polityki). Napisz 60–80 słów: co mówi nagłówek, co mówi tekst lub źródło, trzy pytania pośrednie, które warto zadać przed udostępnieniem. **B.** Ćwiczenia ze sprawdzaniem w lekcji o czasownikach posiłkowych i szyku pytań na zadruzynski.com.

VI. REFLEKSJA PO LEKCJI

Wypełnij po zajęciach, odnosząc się do tego, co faktycznie się wydarzyło.

Czy cele zostały osiągnięte? Po czym to widać?

Czy uczniowie potrafili wskazać konkretne sygnały (brak źródła, wielkie litery, presja czasu), czy oceniali wpisy „na oko”?

Konspekt: Igor Zadrużyński · zadruzynski.com · licencja CC BY-NC 4.0 – wolno kopiować i zmieniać do użytku niekomercyjnego z podaniem autora · Fact, Opinion or Fake? – Do you know who wrote it? Indirect questions and the language of evidence

Ile pytań pośrednich w luce informacyjnej miało poprawny szyk? Który błąd się powtarzał (*where is*, *when did*)?

Czy rozmowa o fake newsach nie zjechała w politykę lub w spór, który pochłonął czas? Jak go zatrzymałem?

Czy lista *Think before you share* powstała po angielsku, czy uczniowie przechodzili na polski?

Co zmienię, gdy poprowadzę tę lekcję następnym razem?

VII. OCENA ZAJĘĆ PRZEZ NAUCZYCIELA-OPIEKUNA

Ocena opisowa:

Ocena (w skali 2–5): _____

podpis studenta / prowadzącego	podpis nauczyciela-opiekuna praktyk

VIII. ZAŁĄCZNIKI

☒ karta pracy ☒ prezentacja ☒ tekst / nagranie ☐ ilustracje ☒ inne: bilety wyjścia, klucz odpowiedzi

▸ karta pracy – zadania (s. 1–2), karty źródeł A i B do wycięcia (s. 3), bilety wyjścia (s. 4): *konspekt-pytania-posrednie-fakt-czy-fake-karta-pracy.pdf*
▸ prezentacja do rzutnika: *konspekt-pytania-posrednie-fakt-czy-fake-prezentacja.pdf*
▸ nagranie (głos syntetyczny, brytyjski): *konspekt-pytania-posrednie-fakt-czy-fake-nagranie.mp3*

ZAŁĄCZNIK A. TRANSKRYPCJA NAGRANIA: RIVERFORD RADIO: CHECKING A RUMOUR

Good afternoon. This is Riverford Radio, and I'm Sam. Yesterday a post said that our town library is closing next month. Hundreds of people shared it. So I decided to check it.

First, I wanted to know who had written the post. It came from an account with no name and no photo, and the account was only two days old.

Then I called the library. I asked the manager, "Could you tell me when the library will close?" She laughed. "Do you know where you read that?" she asked me.

The evidence suggests that the post is only half true. The library is closing, but only for two weeks in March, because the roof needs repairs. There's no evidence that it will close for good.

So, before you share something, ask yourself who wrote it, and whether anyone has checked it. It seems that a few questions can stop a rumour. Thanks for listening.

ZAŁĄCZNIK B. KLUCZ ODPOWIEDZI DO KARTY PRACY

Zadanie 1. 1 F – fakt (można sprawdzić; Tower Bridge otwarto w 1894 r.) · 2 O – opinia (*boring, don't waste*) · 3 E – przesadzony nagłówek (badanie 40 uczniów, „geniusze") · 4 M – brak kontekstu (od kiedy? jakie bilety?) · 5 FK – fake (brak źródła, wielkie litery, presja: *share before it's deleted*) · 6 F – fakt ze źródłem (*according to…*)

Zadanie 2. 1 T · 2 F (zaczął od pytania, kto to napisał) · 3 T · 4 F (biblioteka zamyka się na dwa tygodnie) · 5 T

Zadanie 3. 1 In my opinion · 2 According to · 3 The evidence suggests · 4 It seems that · 5 There's no evidence that

Zadanie 4. 1 Do you know who wrote this post? · 2 Could you tell me when it was published? · 3 I wonder if / whether there is a source. · 4 Do you know where the photo came from? · 5 I'd like to know how many students took part. · 6 Do you know if / whether anyone has checked it?

Luka informacyjna (zad. 5) – co ustalają uczniowie: wpis 2 – autor pracuje w konkurencyjnej atrakcji, więc opinia nie jest bezstronna · wpis 3 – badanie 40 uczniów jednej szkoły, gry logiczne, trochę lepsze wyniki w łamigłówkach, badanie opłaciła firma produkująca gry, o „geniuszach" nie było mowy · wpis 4 – bilet podrożał z £1.00 do £1.50, ale dziesięć lat temu i od tamtej pory się nie zmienił · wpis 5 – rząd nic takiego nie ogłosił, konto założono wczoraj, na zdjęciu „dokumentu" są błędy ortograficzne.

LITERATURA

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2018 poz. 467 z późn. zm.).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2024 poz. 1019), eli.gov.pl [dostęp: 19.11.2026].
3. Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01), eur-lex.europa.eu [dostęp: 19.11.2026].
4. Centrum Edukacji Obywatelskiej, *Słowniczek oceniania kształtującego*, 2023, angazuj.ceo.org.pl [dostęp: 19.11.2026].
5. Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2005.
6. Paciorek J., *Wielka gramatyka języka angielskiego*, Wydawnictwo GREG, Kraków 2024.
7. Harmer J., *The Practice of English Language Teaching*, wyd. 5, Pearson, Harlow 2015 – rozdziały o czytaniu i zadaniach z luką informacyjną.
8. Swan M., *Practical English Usage*, wyd. 4, Oxford University Press, Oxford 2016 – hasła o pytaniach pośrednich (*indirect questions*) i o rzeczowniku *evidence*.
9. Murphy R., *English Grammar in Use*, wyd. 5, Cambridge University Press, Cambridge 2019 – rozdział o pytaniach typu *Do you know where…?*

Konspekt opracował Igor Zadrużyński. Wersja online z opisem przebiegu lekcji: zadruzynski.com. Licencja CC BY-NC 4.0: wolno kopiować, zmieniać i używać w szkole z podaniem autora, bez użytku komercyjnego.